

Vyjádření České národní banky k pojičnmu dokumentu Ministerstva financí ČR

ČNB se s pojičnmu dokumentem neztotožňuje

Materiál Ministerstva financí ČR (dále MF) pod názvem „Zlepšení postavení klientů bank v České republice, pojičnmu dokument Ministerstva financí ČR“ předložený do veřejné diskuse obsahuje dva základní směry návrhů – cenovou regulaci bankovních služeb a snahu o posílení transparentnosti poplatků pro klienty a jejich informovanosti.

Cenová regulace zřejmě vychází z předpokladu, že v bankovním sektoru není dostatečná konkurence, trh nefunguje a vývoj cen tedy musí usměrňovat orgány státu. Pro toto tvrzení nelze nalézt objektivní argumenty (viz níže uvedené odůvodnění). Omezení cenové, resp. poplatkové volnosti bank přinese právě opačné efekty než zamýšlené zvýšení úrovně konkurence na trhu. Předložené návrhy, které by domnělou nefunkčnost trhu měly řešit, představují velmi silné zásahy státu do cenových ujednání.

Některé návrhy směřující k **posílení transparentnosti** poplatkové politiky bank lze považovat za vhodný námět k diskusi, ta by však měla probíhat primárně mezi bankami a spotřebitelskými organizacemi. Z pohledu ČNB jde ovšem v některých případech o extenzivní návrhy, jejichž případné přínosy a komfort pro klienty by měly být porovnány s náklady na jejich zavedení, což nelze provést bez důkladné analýzy. ČNB ani nepovažuje za žádoucí, aby se sama zabývala srovnáváním poplatků bank, či aby tuto činnost prováděl jakýkoliv jiný státní orgán. Tato problematika i v ČR už dnes je a má být nepochybně i nadále doménou soukromého sektoru.

ČNB pokládá prostředí bankovního trhu za konkurenční

Existenci a zesilování konkurence lze dokumentovat na několika konkrétních údajích, např. na změně tržních podílů 3 největších českých bank, případně na změnách Herfindahl-Hirshman indexu¹ (HHI), který se standardně používá pro měření tržní koncentrace. HHI nabývá hodnot mezi 0 a 10 000 a jeho pokles je ukazatelem zvyšující se úrovně konkurence na daném trhu. Jako takový jej řada antimonopolních úřadů používá jako základní ukazatel pro hodnocení celkové míry konkurence na daném trhu. Např. americká Federal Trade Commission obecně považuje za horní akceptovatelný limit hodnotu HHI ve výši 1 800.

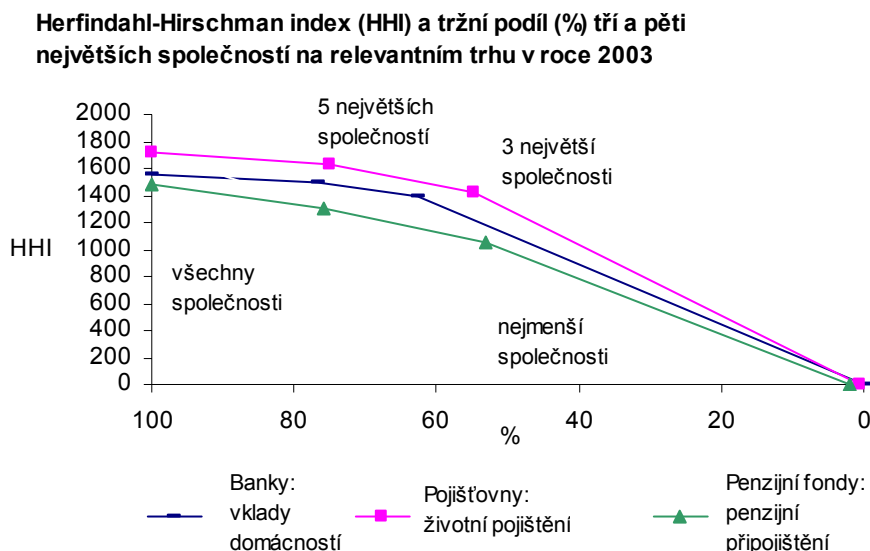
¹ Jedná se o součet čtverců tržních podílů jednotlivých subjektů působících na daném trhu. Pokud tržní podíl subjektu na příslušném trhu dosahuje 100 % a jedná se tedy o monopol, představuje výsledná hodnota číslo 10 000.

Pokud vyjdeme z běžně dostupných dat, tak pro vklady klientů bez zohlednění vkladů vládních institucí a bank platí tyto údaje:

Vklady klientů (tj. bez bank a vládních institucí)						
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
HHI index	1 999,08	1 738,63	1 895,06	1 654,95	1 458,35	1 451,72
Podíl ČS, ČSOB a KB	59,8%	63,5%	66,7%	62,4%	55,9%	53,7%
	2000	2001	2002	2003	2004	
HHI index	1 750,53	1 709,52	1 537,16	1 474,98	1 336,56	
Podíl ČS, ČSOB a KB	71,0%	69,6%	65,6%	63,7%	60,1%	

Pozn.: Nárůst tržních podílů ČS, ČSOB a KB a HHI indexu mezi roky 1999 a 2000 souvisí s převzetím IPB ze strany ČSOB

Níže uvedený graf porovnává HHI a tržní podíly tří a pěti největších subjektů v sektoru bankovníctví (měřeno objemem vkladů domácností), pojišťovnictví (měřeno objemem životního pojištění) a penzijních fondů (měřeno objemem penzijního připojištění) provedené s využitím údajů za rok 2003. Z grafu vyplývá srovnatelné postavení 3, resp. 5 největších subjektů na těchto trzích.

Herfindahlův index, tržní podíly tří největších bank a jiné ukazatele signalizují, že míra koncentrace v domácím bankovním sektoru se po roce 2000 snižuje a lze tudíž dovozovat, že se zvyšuje i intenzita konkurence. Navíc ani z mezinárodního srovnání nevyplývá, že by míra koncentrace domácího bankovního trhu příliš vybočovala běžné situaci jiných bankovních trhů. V nedávno publikované studii Capgemini² je mimo jiné uvedeno, že pro některé z evropských zemí je typický významný podíl 4-5 hráčů. Jde např. o Belgie, Norsko, Portugalsko a Velkou Británii.

V poslední době se také ve veřejné diskusi objevují i zavádějící srovnání na výši bankovních poplatků či poukazy na údajně „nadměrné“ zisky jednotlivých bank. ČNB proto upozorňuje, že poplatky bank například v Rakousku, Španělsku, Polsku nebo Portugalsku jsou dle výše zmíněné studie Capgemini často citované médii podobné resp. mírně vyšší.

² „World Retail Banking Report“, © 2005 Capgemini

Pokud jde o srovnávání úrovně poplatků na našem bankovním trhu např. s poplatky na Slovensku, jejich nižší úroveň je umožněna především vyššími úrokovými sazbami. Je ovšem třeba také upozornit, že každé takové srovnání je komplikované, neboť kriticky závisí na výběru kritérií. V souvislosti se zisky v bankovním sektoru je třeba poukázat na to, že míra návratnosti kapitálu³ bank v roce 2004 dosáhla 23,35 % a je tudíž srovnatelná s mírou návratnosti kapitálu zahraničních nefinančních podniků (a tedy přímých zahraničních investic např. do českého průmyslu), která činila 21,56%.

Situace v bankovním sektoru ČR tedy není v mezinárodním kontextu ničím výjimečná a obavy z nedostatečné konkurence na trhu jsou neodůvodněné. Trh s bankovními službami je zcela otevřený. Neexistují žádné regulační překážky pro vstup do odvětví. Navíc po vstupu České republiky do EU zde mohou podnikat všechny evropské finanční instituce. ČNB konstatuje, že má-li úroveň konkurence na českém bankovním trhu dále vzrůstat, je nutné, aby další banky investovaly značné prostředky do dalšího budování pobočkové sítě a získání většího podílu na trhu. Poziční dokument MF navrhuje výše diskutovaná regulační opatření pro bankovní trh s vysokou pravděpodobností, že vlastníci těchto bank takové investice s dlouhou návratností schválí, určitě nezvyšuje.

Dosavadní zkušenosti prokazují, že pouze konkurence a nikoliv cílené zásahy státu do fungování trhu umožní zlepšit situaci a postavení klientů, neboť jedině nedefinované tržní prostředí vede k efektivnějšímu a účelnějšímu chování bank a jejich přizpůsobování aktuálním podmínkám. ČNB zastává názor, že bez ohledu na zájem a cíl MF dosáhnout lepšího postavení spotřebitelů a umělými administrativními úpravami zvýšit jejich ochranu, je navržená cesta chybná a ve svém důsledku by vývoj bankovního trhu použitím nesprávných nástrojů ovlivnila nepříznivě.

Poziční dokument MF byl zveřejněn před tím, než byla s jeho obsahem seznámena Česká národní banka, do jejíž působnosti významná část problematiky bankovníctví spadá. Stejně tak postupovalo MF ve vztahu k bankám a České bankovní asociaci. Tento postup ČNB nepovažuje ani za korektní ani za přínosný. Jakkoliv mohou být předložené náměty atraktivní pro širokou veřejnost způsobem uchopení a zvolenou formou jejich prezentace, primárně by se měly stát předmětem odborné diskuse, která by měla být vedena věcně, s použitím adekvátní argumentace a nikoliv prostřednictvím médií.

Připomínky ČNB k dílčím návrhům MF

Konkrétní připomínky k jednotlivým bodům materiálu ČNB předala přímo MF, na tomto místě však považuje za nezbytné sdělit svůj názor k těm námětům, které lze zařadit mezi problematičtější:

³ Jako kapitál bank je použita tzv. průměrná hodnota Tier 1 bankovního sektoru, jehož složení vymezuje § 12 Vyhlášky ČNB č. 333/2002 Sb., kterou se stanoví pravidla obezřetného podnikání ovládajících osob na konsolidovaném základě, a to před snížením o odečitatelné položky. Nejvýznamnější položky Tier 1 tvoří základní kapitál, emisní ážio, povinné rezervní fondy, ostatní rezervní fondy vytvořené ze zisku s výjimkou účelově vytvořených a nerozdělený zisk z předchozích období.

1) Trvalé číslo účtu, resp. přenositelnost čísla bankovního účtu založeném na mezinárodním formátu IBAN

Zavedení přenositelnosti čísla bankovního účtu nelze založit na mezinárodním formátu IBAN, neboť součástí čísla účtu ve formátu IBAN je kód banky, ve které je účet veden. Zavedení přenositelnosti čísla účtu by si vyžádalo zásadní zásahy do všech bankovních systémů. Tyto úpravy by byly velmi nákladné a bez detailní specifikace konkrétního řešení lze o nákladech, které by vznikly nejen pro banky, ale i jejich klienty, pouze spekulovat. Ve svém důsledku by bylo nezbytné přečíslovat veškerá bankovní spojení klientů, zřídit centrální registr účtů a upravit fungování platebního styku.

2) Bariéry přechodu k jiné bance a definice produktů

Vzhledem k tomu, že poziční dokument MF diskutuje mimo jiné i administrativní a poplatkové bariéry přechodu k jiné bance a navrhuje jejich regulaci, resp. zákaz, je nutné poukázat i na to, že některé u nás působící banky již například poplatky za zrušení účtu nepožadují a klienti tedy mají možnost těchto služeb využít. ČNB je přesvědčena, že bankovní služby jsou komplexem dílčích služeb a nikoliv homogenní komoditou (jako je třeba benzín, či uhlí) a proto je přirozené, že i složení balíků nabízených služeb a jejich dílčích cen jsou pro banky oblastí, v níž si ke konečnému prospěchu klientů konkurují. ČNB tak nepovažuje za vhodné pokoušet se o definici a regulaci dílčích služeb, neboť takový postup by vedl k ztrátě pestrosti nabídky a v konečném důsledku i ke snížení míry konkurence na trhu s bankovními službami

3) Platby státním orgánům buď zdarma nebo za náklady

Osvobození transakcí pro stát je věcně nepříjemné. Navržené řešení by bylo vůči bankám diskriminační povahy, neboť by jim nařizovalo poskytovat své služby takovou formou, která nenabízí žádné racionální ekonomické odůvodnění. Přínos pro některé klienty by byl tudíž získán na úkor ostatních klientů a bank. Pokud stát hodlá omezit náklady poplatníků, pak je musí bankám uhradit sám a nikoliv je přenášet na soukromý sektor.

4) Jednotná databáze ceníků vedená ČNB a MF

Navržená role ČNB a MF ČR není účelná a neposkytla by v případě realizace žádnou podstatnou přidanou hodnotu klientům bank. Takové služby zcela běžně nabízí soukromý sektor a spotřebitelské organizace a neexistuje žádný důvod zpochybňovat jejich schopnost tak činit či kvalitu takto nabízených služeb. Již dnes existují srovnání, která jsou dostupná na specializovaných internetových stránkách, či např. v českých v denících, a podle ČNB je velmi obtížné najít pádné argumenty pro to, proč by tuto roli měl suplovat stát (nemluvě už o tom, proč by to měl činit lépe a efektivněji). Současně je sporné, zda by pouhá koncentrace informací bez dodatečné práce s nimi na jedné webové stránce byla pro klienty skutečně užitečná.